

ságában adomázgató, nagy tekintélyű Deák Ferenc életéről, majd 1876-ban bekövetkezett haláláról olvashatunk.

SZELKE LÁSZLÓ

(Vince Kiadó, Budapest, 2003, 184 oldal, 2495 Ft)

ROMSICS IGNÁC:

Volt egyszer egy Rendszerváltás

Romsics Ignác történész, akadémikus már könyvének címével is jelzi, hogy a rendszerváltás történetét némi nosztalgiával, mégis tárgyyszerűen kívánja feldolgozni. Az előszóból megtudjuk, hogy 2002 nyarán Prohászka Imre, a Népszava egykori fotóriportere kétszáz, 1987–1991 között készített fotót mutatott neki, ami annyira lenyűgözte és olyan emlékeket ébresztett benne, hogy a felkérésre, írjon hozzájuk kísérőszöveget, azonnal igent mondott. Azonban amikor írni kezdett, úgy döntött, hogy foglalkozásához hűen nem esszét, hanem történeti munkát készít, így nekilátott a forrásgyűjtésnek. Végül nem a fotóknak lett kísérőszövege, hanem a szöveg kiegészítője lett a fotóegyüttes.

A könyv négy fejezetben foglalja össze az eseményeket. Az elsőben (*Okok és előzmények*) bemutatja, ho-

gyan jutott el a magyar társadalom a rendszerváltásig. A külpolitikai okok mellett részletesen és lényegretörően elemzi a belső okokat is. A gazdasági folyamatokat, a kulturális mozgásokat, az emberek szellemi átalakulását, késztetésüket a szabad véleménynyilvánításra (lakitelki találkozók, Repülőtér, beatzenekarok, képzőművészeti irányzatok, szamizdatok megjelenése stb.) és a hatalom vaslélészeit egyaránt bemutatja.

A második fejezet (*1988. Az átmenet első éve*) Kádár hatalomtól való megfosztásával és az ebből következő állapotokkal foglalkozik. Grósz Károly hatalomra kerülése és az ellenzék párttá szerveződése felgyorsítja az addigi folyamatokat. 1988 szeptemberében a Magyar Demokrata Fórum független mozgalommá válik. A Fial Demokraták Szövetsége márciusban alakult meg, novemberben pedig a Szabad Demokraták Szövetsége. Ezzel egy időben számos utcai tüntetés fejezte ki a lakosság megváltozott hangulatát.

A harmadik fejezetben (*1989. Az átmenet második éve*) a szerző bemutatja, miként vált teljessé az 1988-as félfordulat. 1989 februárjában az állampárt újjáértékelte 1956 helyét a magyar történelemben, és hozzájárult a többpártrendszer visszaállításához. Létrejött az Ellenzéki Kerekasztal, ismét nemzeti ünnep lett március tizenötödike. Újrate tették Nagy Imrét, ami kizárta a visszaút lehetőségét. A sors különös

játéka, hogy Nagy Imre bírósági rehabilitálására ugyanazon a napon került sor, amikor Kádár János meghalt. A fejezet szemléletesen és összefoglalóan tárgyalja a pártok belső életét, vezetőcseréit, tagságuk alakulását, készülődésüket a választásokra és a hatalom átvételére. Az országgyűlés szerepének megváltozását is kitűnően érzékelteti. Az Ellenzéki Kerekasztal tárgyalásai 1989. szeptember 18-án hat sarkalatos törvényjavaslatban végződtek. Ezek közül a legfontosabb az 1949-es alkotmány revíziója. Az alkotmányt módosító egyik legfontosabb esemény 1989. október 23-án zajlott le, amikor a Kossuth téren a déli harangzó után Szűrös Mátyás kikiáltotta a köztársaságot. Az Alkotmánybíróság felállítása ugyancsak fontos lépés volt a jogállamiság felé.

A negyedik fejezetben (1990. *Az átmenet harmadik és a demokrácia első éve*) az első szabad választásokról olvashatunk: a lakosság nagy része a változásokra szavazott, és az MDF a parlamenti helyek 42 százalékát szerezte meg, megkapva ezzel a kormányalakítási jogot. Antall József miniszterelnök tárgyalagos jellemzése, politikai nagyságának elismerése különösen méltánylandó. Az MDF–SZDSZ paktum előnyeinek és politikai következményeinek kiemelése is igen fontos.

A mű feltétlen érdeme a korrektség, a tárgyilagosság és a távolságtartás, az események láncolatának

széleskörű forrásokra épülő ismertetése. A fejezetek végén pontos lábjegyzetek segítik az olvasót a témában való elmélyülésben. Az epilogusban a szerző 2002-ig vázolja a kormányváltásokat és a politikai-gazdasági fejlődést, s a következő konklúzióra jut: bár a kormányzó pártok változnak, a rendszerváltás céljai változatlanul haladnak a megvalósulás felé.

BARACSI ERZSÉBET

(*Rubicon Könyvek, Budapest, 2003,*
328 oldal, 4980 Ft)

ERNST NOLTE:

A fasizmus korszaka

A fasizmus szó valószínűleg az egyik leggyakrabban emlegetett kifejezés hazánkban (is). Mégis nagyon kevés olyan könyv olvasható magyarul, amely ennek a politikai irányzatnak, történelmi jelenségnek akár csak megközelítően részletes bemutatására tenne kísérletet. Akik korábban – 1990 előtt – ehhez a kérdéshez nyúltak, természetesen kizárólag marxista, baloldali megközelítést érvényesítettek munkáikban. Később politológusok – és ami még rosszabb, politikusok – próbáltak értekezni a fasizmusról, természetesen napi aktualitást keresve témájukban.